

govorimo o temi broja

Kako dijete raste i sazrijeva, odnosi s vršnjacima postaju sve važniji u njegovom životu

▶ **Mr.sc. Darko Pinter, psiholog**
Dječji vrtić Sunce
Zagreb

Razvoj socijalnih odnosa

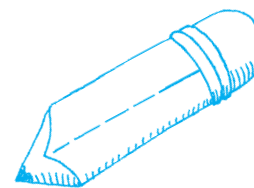
Djeca tijekom emocionalnog i socijalnog razvoja prolaze kroz određene faze tijekom kojih se oblikuju njihove socijalne vještine i definira njihova socijalna kompetencija. Koja su razdoblja u djetetovom životu 'kritična' za svladavanje vještina i kakvu im vrstu podrške trebamo pružiti u pojedinim fazama socijalnog razvoja, pročitajte u članku psihologa Darka Pintera.

Dijete Vrtić Obitelj **2** broj 54 - zima 2008./2009.

govorimo o temi broja

Termin socijalna kompetencija odnosi se na socijalne, emocionalne i kognitivne vještine i ponašanja koja su potrebna za uspješno snalaženje u socijalnim situacijama. Postoji još niz različitih definicija socijalne kompetencije, no u svima je naglašeno da se ne radi o određenoj specifičnoj osobini ili sposobnosti, već da više različitih sposobnosti, znanja i vještina određuju kako će se pojedinac snaći u pojedinoj socijalnoj situaciji. Mnogi pritom naglašavaju i važnost same situacije, budući da neka ponašanja ili socijalne vještine koje su potrebne u nekoj situaciji u drugoj mogu biti sasvim neprikladne.

Širenje djetetovog socijalnog prostora

Razvoj socijalnih odnosa kod djeteta je postupan. Prvi djetetovi socijalni kontakti s njegovom okolinom ostvaruju se u okviru pretežno automatskih i biološki dobro utvrđenih mehanizama neophodnih za preživljavanje i razvoj. Dijete započinje svoje socijalne odnose s okolinom izražavajući svoje potrebe, šaljući signale na koje okolina reagira. Pritom se između djeteta i njegove najbliže okoline uspostavlja snažna afektivna povezanost, važna za cjelokupan djetetov razvoj.

Svremenom socijalne interakcije djeteta i njegove okoline postaju sve bogatije, raznolikije i složenije, a djetetov socijalni prostor sve se više širi. Dijete postaje sposobno podnositi kratkotrajnu odvojenost od svojih roditelja i uspostavljati socijalne odnose i s drugima.

Kako dijete raste i sazrijeva, odnosi s vršnjacima postaju sve važniji u njegovom životu. Interakcije između djece postaju sve bogatije, a igre sve složenije. U početku se dijete igra uz drugu djecu, paralelno s njima ili samo promatra što oni rade, da bi se uskoro počele javljati prve interakcije. Kroz djetetov daljnji razvoj igra postaje sve interaktivnija i

složenija, a suradnja među djecom počinje uključivati podjelu zadataka, uloga u igri, slijeđenje pravila i sl. Odnosi među djecom postaju sve stabilniji i počinju se javljati prva prijateljstva.

Djetetovo ponašanje, kao i njegovo emocionalno izražavanje i doživljavanje, mijenjaju se pod utjecajem socijalnih odnosa. Dijete na temelju reakcija drugih na vlastita ponašanja i emocionalna izražavanja uči koje su reakcije prikladne u pojedinoj situaciji, a koje to nisu. Na taj način uči kontrolirati vlastito ponašanje i prilagođavati ga okolnostima. Dijete uči i na temelju promatranja ponašanja drugih (opservacijsko učenje) i na taj

Dijete na temelju reakcija drugih na vlastita ponašanja i emocionalna izražavanja uči koje su reakcije prikladne u pojedinoj situaciji, a koje to nisu.

način stječe spoznaje, vještine i znanja koja nadilaze vlastito iskustvo.

Iskustvom u socijalnim odnosima dijete postupno sve bolje razumije druge, njihove namjere, potrebe i želje, postaje sve uspješnije u uočavanju diskretnih socijalnih znakova i sve točnije na njih reagira. Povećava se osjetljivost na emocionalna stanja i doživljavanja drugog (empatija), a postupno se razvija i mogućnost razumijevanja pozicije drugog i njegovog načina gledanja (tzv. teorija uma). Osjetljivost na druge potiče i uspostavljanje kontrole nad vlastitim ponašanjem, primjerice agresivnim, impulzivnim i sl.

Dijete postupno širi svoj repertoar ponašanja i uči kako se ponašati u pojedinoj socijalnoj

situaciji (socijalne vještine). Druženjem uči i načine igranja i sudjelovanja, pravila igre, ponašanja koja se očekuju od sugrađa i sl. Na taj način interakcije između djece postaju sve duže i skladnije.

Individualne razlike

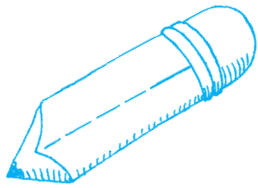
Djeca se već od rane dobi međusobno razlikuju u svom socijalnom ponašanju. Neke su razlike određene karakteristikama osobnosti, odnosno temperamenta, tako da se djeca međusobno razlikuju u izraženosti potrebe za socijalnom stimulacijom. Neka djeca su društvenija od druge, traže više socijalnih poticaja i manje vole biti sama.

Djeca se, međutim, razlikuju i u socijalnoj kompetenciji, odnosno po svojim mogućnostima, vještinama i sposobnostima uspostavljanja i održavanja zadovoljavajućih socijalnih odnosa. Neka s lakoćom uspostavljaju i održavaju socijalne veze s drugima, dok se druga u tome slabije snalaze, bilo zbog nedovoljnog iskustva, bilo zbog nekog drugog razloga koji može djelovati na njihovo socijalno ponašanje (poput sramežljivosti, anksioznosti, agresivnosti, impulzivnosti i sl.). Kod neke djece javljaju se i dublji problemi koji se odražavaju i na socijalne odnose. Njihovo rješavanje ovisi o prirodi problema i zahtjeva individualizirani pristup.

Podrška kakvu dijete treba

Prema mišljenju mnogih istraživača i razvojnih teoretičara, djeca tijekom razvoja prolaze kroz određene predvidljive etape ili stadije razvoja, koje predstavljaju svojevrsne razvojne krize koje dijete mora razriješiti i čije uspješno razrješavanje postaje temelj za nastanak idućeg razvojnog stadija. U pojedinim razdobljima razvoja djetetu je potrebna različita vrsta podrške od strane okoline.

U ranom razdoblju razvoja, u prvoj godini života, prema shvaćanju Erika Eriksona, iz iskustava koje dijete stječe sa svojom najbližom socijalnom okolinom

govorimo o temi broja

stvaraju se temelji za razvoj osnovnog povjerenja i sigurnosti koji će kao neka vrsta osnovnog uvjerenja ili očekivanja pratiti dijete kroz čitav život i u velikoj mjeri određivati njegovu osobnost i socijalne odnose. John Bowlby uvodi pojam privrženosti, koji označava povezanost između djeteta i najbližih iz njegove okoline. Djeca na čije je signale

Dijete treba stimulativnu okolinu, poticajna sredstva za igru i igračke, druženje s drugom djecom, raznolikost i mogućnost da se iskušava i izražava u različitim aktivnostima.

okolina osjetljiva i reagira spremno i primjereno, formiraju tzv. sigurnu privrženost sa svojom socijalnom okolinom (u početku najčešće s majkom). Kvaliteta privrženosti, prema rezultatima mnogih istraživanja, utječe na kasniji razvoj pa tzv. sigurno privrženost djeca u kasnijoj dobi imaju više povjerenja u sebe i u druge ljude, kooperativnija su i pokazu-

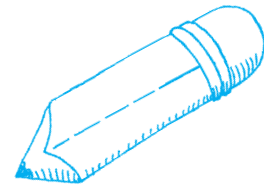

Djeca treba pomoći u razvoju socijalnih vještina, izložiti ih primjerenim stvarnim ili simboličkim modelima

govorimo o temi broja

ju manje nepoželjnih ponašanja, poput agresije ili povlačenja u sebe.

U razdoblju ranog djetinjstva, od prve do treće godine života, na dijete počinju imati utjecaj i druge osobe iz njegove okoline. To je razdoblje kad dijete već samostalno hoda i kad se naglo razvija govor. Prema Eriksonovom shvaćanju, pred djetetom te dobi važan je razvojni

zadatak: ono mora postati svjesno sebe i svoje odvojenosti od roditelja, te izraziti svoju autonomiju i vlastitu volju. Iz toga često proizlaze i različita nepoželjna ponašanja koja dijete iskazuje, što okolinu ponekad začuđuje i brine. To razdoblje razvoja, od roditelja i ostalih u djetetovoj okolini, zahtjeva vještinu i mudrost kako bismo pomogli djetetu izraziti svoju volju u okviru dobro odabranih mogućnosti i uz dobro ujednačenu ravnotežu između čvrstine i fleksibilnosti u pristupu.

U predškolskom razdoblju, od četvrte do šeste godine života, pred djetetom je razvojni zadatak da se u većoj mjeri nego do tada uključi u svijet oko sebe, da uspostavi odnose s drugom djecom, da se igra, uči različite vještine, da stječe spoznaje, da bude aktivno i da izražava svoju inicijativu. To je razdoblje u kojem dijete treba podršku za svoje zamisli i ideje i u kojem je potrebno podržati i poticati djetetove interese, znatiželju i inicijativu. Dijete treba osjetiti da je uspješno i sposobno i od okoline dobiti potvrdu i podršku. Ono treba stimulativnu okolinu, poticajna sredstva za igru i igračke, druženje s drugom djecom, raznolikost i mogućnost da se iskušava

i izražava u različitim aktivnostima.

U ovom razdoblju mnoga djeca već imaju raznolike odnose s vršnjacima i vješta su u rješavanju mnogih socijalnih situacija i problema. Mnogo toga, međutim, još ne znaju i tek uče. To je razdoblje kad djeci treba pomoći u razvoju socijalnih vještina, izložiti ih primjerenim stvarnim ili simboličkim modelima (u pričama, filmovima i sl.), pomoći im da bolje razumiju druge, njihova emocionalna stanja, želje, potrebe, podučiti ih kako reagirati u pojedinoj situaciji, kako se zauzeti za sebe i kako rješavati međusobne probleme na neagresivan način. Aspekt socijalnog razvoja koji je kod djeteta važno poticati jest i sposobnost uočavanja smiješnog i smisao za humor.

Njegovanje emocionalno toplo i podržavajućeg odnosa s djetetom, primjereno odgovaranje na njegove razvojne potrebe, podržavanje djetetove inicijative uz razumno postavljanje granica u ponašanju te poticanje prosocijalnog ponašanja i osjetljivosti na druge pomoći će djetetu da se razvija u osobu koja će biti uspješna i zadovoljna u svojim socijalnim odnosima.

Literatura:

1. Kalat, J. W. (2007.): *Biological psychology*, Belmont, CA: Thomson Wadsworth.
2. Myers, D.G. (2007.): *Psychology*, New York: Worth Publishers.
3. Nevid, J. S. (2003.): *Psychology Concepts and Applications*, Boston, New York: Houghton Mifflin Company.
4. Oatley, K., Jenkins, J.M. (2007.): *Razumijevanje emocija*, Jastrebarsko: Naklada Slap.
5. Salkind, N. J. (ur.). (2002.): *Child Development*, New York: Macmillan Library Reference.
6. Stormshak, E. A., Welsh, J. A. (2004.): *Enhancing Social Competence*, Handbook of Research Methods in Developmental Sciences. Malden, MA: Blackwell Publishing.
7. Vasta, R., Haith, M. M., Miller, S.A. (2004.): *Dječja psihologinja*, Jastrebarsko: Naklada Slap.
8. Ward, J. (2006.): *The Student's Guide to Cognitive Neuroscience*, New York: Psychology Press.
9. Welsh, J.A., Bierman, K.L.Ph.D. (2008.): *Social Competence*, U Encyclopedia of Childhood and Adolescence. http://findarticles.com/p/articles/mi_g2602/is_0004/ai_260200487

